Przedpłata wraz z przesełką pocztową wynosi 5 zł. a. w. rocznie.

ZWIĄZEK.

REDAKCYA i Administracya we Lwowie przy placu Maryackim l. 9.

Pismo tygodniowe.
Organ Związku stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych
wychodzi co Poniedziałek w objętości pół arkusza.

Nr. 43. i 44. Poniedziałek, dnia 12. Listopada 1877. IV. rocznik.

PORÓWNANIE.

W lwowskim „Ekonomiście“ zamieścił redaktor „Związku“ artykuł, w którym na podstawie dat zawartych w piątym roczniku statystycznym król Węgierskiego, porównywa tamtejsze zakłady finansowe z naszymi. Z artykułu tego pozwalamy sobie podać te ustępy, które mogą szczególniej obchodzić czytelników „Związku“. Autor podnosi przedewszystkiem ogólne różnice, zachodzące między systemem kredytowym w Węgrzech a w Galicyi. Pierwszy jest silniéj rozwinięty, rozporządza większymi stosunkowo kapitałami, i w wyższym stopniu czyni zadość potrzebom kredytu ruchomego. Oprócz tego są jeszcze dwie charakterystyczne cechy, wyróżniające tamtejszy system kredytowy od naszego:

„Obok kilku wielkich instytucyj finansowych, widzimy w Węgrzech bardzo wielką liczbę zakładów drobnych, czysto lokalnych — gdy u nas dopiero od kilku lat poczyna się żywszy ruch w tworzeniu instytucyj miejscowych, a ostatecznie cały nasz kredytowy aparat jest w ręku kilku większych zakładów. W Węgrzech stanowczo wzięła górę decentralizacya kredytu, u nas jest on jeszcze zcentralizowany, a powstające obecnie liczniej kasy oszczędności i stowarzyszenia zaliczkowe, dopiero po jakimś czasie, gdy wzrosną i w liczbę i w siłę, będą mogły zmienić nieco ten ogólny charakter. Drugą charakterystyczną cechą jest stanowcza w Węgrzech przewaga formy akcyjnej nad wszelkiemi innemi, i to nawet w takich instytucyach, które u nas zawsze innej sobie formy szukają. Dość powiedzieć, że na 298 węgierskich kas oszczędności, jest 292 akcyjnych, a tylko 5 opiera się jak nasze wyłącznie na rezerwowym funduszu (co do jednej nie podano szczegółów). Co więcej: forma akcyjna wciska się tam i do tych instytucyj, które u nas nietylko od niej stronią, lecz są uważane jako wręcz z nią niezgodne, a opierają się na formie udziałowej z nieograniczoną, a tylko wyjątkowo z ograniczoną poręką — bo oto na 223 zakładów, objętych w węgierskim roczniku ogólną nazwą „banki ludowe i stowarzyszenia pomocy własnej“ jest 23 akcyjnych, a 15 takich, które obok udziałów mają i akcye.“

Po tych ogólnych uwagach, podaje autor cyfry bilansów zakładów węgierskich, które według podziału przyjętego przez tamtejsze biuro statystyczne, dzieli na następujące cztery kategorye: 1) Banki handlowe, przemysłowe i kredytowe. 2) Kasy oszczędności. 3) Banki ludowe i stowarzyszenia pomocy własnej. 4) Zakłady kredytowe ziemskie. Z podanych tam cyfr wyjmujemy te, które się odnoszą do kategoryi trzeciej, t. j. do zaliczkowych stowarzyszeń:

„Zakładów tych jest w Węgrzech 223 — i wypada jeden taki zakład na 69.136 mieszkańców, a na 25·1 mil □ austr. Wpłacony kapitał akcyjny i udziałowy wynosi 18,469.416 złr. — więc mało co mniej jak w kasach oszczędności — średnio na jeden zakład 82.822 złr. rezerwa zaś 744.561 złr. średnio 3.338 złr. na jeden zakład. Z 6 zakładów nie wykazano kapitału — 170 ma kapitału akcyjnego i udziałowego mniej niż 100.000 złr. — 42 od 100 do 500 tys. — 3 od ½ miliona do 1 mil. — 2 wyżej miliona. Najwyższy kapitał ma towarzystwo koloszwarskie 1,600.000 złr. — najniższy zaś tow. w Glozsani: 1002 złr.

„Ogólny bilans tych towarzystw jest następujący:

A. Stan bierny:

Kapitał akcyjny (wpłacony)	3,664.778	zł.
Wpłacone udziały	14,804.638	„
Rezerwa	744.561	„
Wkładki oszczędności	7,916.949	„
Asygnaty kasowe	3.650	„
Akcepta	19.853	„
Wierzyciele w rachunku bieżącym . .	265.006	„
Inni wierzyciele	593.913	„
Różne pasywa	512.413	„
Czysty zysk	1,399.023	„
razem	29,924.784	zł.

B. Stan czynny:

Portfel wekslowy	12,797.701	zł.
Zaliczki na zastaw	1,466.936	„
Pożyczki hipoteczne	4,410.713	„
Skrypta dłużne	8,698.957	„
Dłużnicy w rachunku bieżącym . . .	427.801	„
Papiery według kursu	259.196	„
Inwentarz i nieruchomości	485.377	„
Straty i pozycye przenośne	105.110	„
Inne aktywa	558.024	„
Gotówka	714.969	„
razem	29,924.784	zł.

„W procentach okaże się następujący stosunek lokacyi: Weksle 43·2% — skrypta dłużne 29·2% — hipoteki 14·9% — zastawy 4·8% — rachunek bieżący 1·4% — efekta 0·7% — reszta pozycyj 5·8%. Ktokolwiek jest nieco obznajomiony z naszemi towarzystwami zaliczkowemi, i ich gospodarką, na pierwszy rzut oka dostrzeże różnicę między niemi a węgierskiemi. W naszych towarzystwsch stanowczo przeważają pożyczki na skrypta dłużne, tam zaś wekslowe — w naszych pożyczki hipoteczne są prawie wykluczone, tam reprezentują one dość znaczną część lokacyi; nasze bardzo tylko wyjątkowo dają pożyczki na zastaw, tam zastawy reprezentują dość znaczną kwotę. Słowem węgierskie towarzystwa zbliżają się więcej do zakładów bankowych, nasze słusznie trzymają się ściśle właściwego swego zadania."

Autor zestawia następnie sumy bilansów zakładów wszystkich czterech kategoryj, tak w Węgrzech jak i w Galicyi. Suma bilansowa wynosi u nas 107,108.277 złr. — czyli 19 złr. 76 ct. na jednego mieszkańca — w Węgrzech zaś 427,320.371 złr., czyli 27 złr. 72 ct. na mieszkańca. Z zestawienia głównych rubryk w cyfrach procentowych wynika, iż na 100 złr. stanu biernego wypada:

	w Węgrzech	w Galicyi
na kapitał akcyjny i udziałowy	22·45%	7·93%
„ wkładki oszczędn i asygnaty kasowe	49·41 „	22·90 „
„ listy zastawne	16·05 „	56·97 „
„ fundusze rezerwowe . . .	2·26 „	2·24 „
„ resztę pozycyj	9·83 „	9·96 „

zaś na jednego mieszkańca:

	w Węgrzech	w Galicyi
kapitał akcyjny i udziałowy .	6 zł. 23 ct.	1 zł. 49 ct.
wkładki i asygnaty	13 „ 67 „	4 „ 52 „
listy zastawne	4 „ 45 „	11 „ 26 „

Zaś w stanie czynnym:

	w Węgrzech	w Galicyi
Portfel weksli i skryptów . .	31·06%	12·04%
Zastaw i rachunki bieżące .	8·94 „	11·78 „
Pożyczki hipoteczna	36·48 „	66·25 „
Reszta pozycyj	23·52 „	9·93 „

a na jednego mieszkańca

	w Węgrzech	w Galicyi
Portfel weksli i skryptów . .	8 zł. 60 ct.	2 zł. 38 ct.
Zastawy i rachunki bieżące .	2 „ 47 „	2 „ 33 „
Pożyczki hipoteczne	10 „ 11 „	13 „ 9 „

Na 1 milę □ wypada pożyczek hipotecznych, udzielonych przez zakłady krajowe, w Węgrzech 27.837 złr., w Galicyi 50.113 złr.

Wyniki porównania tego streszcza autor jak następuje:

„1) w Węgrzech system kredytowy jest bardziej zdecentralizowany niż u nas;

2) nietylko liczba zakładów kredytowych jest większa, ale też i kapitał, jakim rozporządzają, w stosunku do ludności i przestrzeni o wiele znaczniejszy;

3) w Węgrzech przeważa stanowczo forma instytucyj akcyjnych nad innemi;

4) bezpośredni udział publiczności w przedsiębiorstwach finansowych, objawiający się w stosunku kapitału akcyjnego i udziałowego do całego kapitału obrotowego, jest tam znacznie większy;

5) z kapitałów poruczonych zakładom finansowym, przeważają w Węgrzech wkładki oszczędności i na asygnaty kasowe, u nas zaś listy zastawne;

6) w Węgrzech o wiele silniej zastąpionym jest przez zakłady krajowe kredyt ruchomy na weksle i skrypta, u nas stanowczo przeważa kredyt hipoteczny."

Korespondencye „Związku".

Chodorów w Październiku.

Nad zawiązanem tu z wielkim trudem Towarzystwem zaliczkowem zawisły groźne chmury. Statut ułożyliśmy d o s ł o w n i e według innych dawno zarejestrowanych i czynnych Towarzystw, — a mimo to od trzech już kwartałów nie możemy się doczekać zarejestrowania. Najprzód zarzucił sąd, że notaryusz spisujący protokół zgromadzenia, był zarazem członkiem Towarzystwa. Sąd powołał się na ordynacyą notaryalną — my zaś wiemy, iż prawie wszędzie notaryusze są członkami Towarzystwa, a w bardzo wielu miejscach członkami Rad nadzorczych, co im bynajmniej nie przeszkadzało spisywać protokołów, i tym protokołom nie odejmowało wiarygodności. Ale dla uniknięcia rekursów i dalszych zwłok ustąpiliśmy, a to w ten sposób, że notaryusz najformalniej wystąpił z Towarzystwa, które się potem po raz wtóry ukonstytuowało. Ale nic nam to nie pomogło. Sąd złoczowski, powołując się wprost na pierwszą swą uchwałę odmówił znowu zarejestrowania. A w tej pierwszej uchwale — oprócz przytoczonego już zarzutu co do notaryusza, podniesiono jeszcze następujące dwa zarzuty:

1) że nie ustanowiono sposobu legitymacyi dla urzędników, według §. 34. lit. a) statutów przez Dy-

rekcyę za przyzwoleniem Rady zawiadowczej przyjmować się mających; i

2) że poruczeniem według §. 36 lit. d) statutów Dyrekcyi i Radzie zawiadowczej oznaczenia stopy procentowej od wkładek oszczędności Towarzystwo po za granicę wskazaną §. 1. statutów i §. 1. ustawy z dnia 9. kwietnia 1873 zakres swej działalności rozszerza także i na czynności kas oszczędności, ku czemu jednak nie przedkłada koniecznego zezwolenia władzy politycznej.

Otóż — pomijając już iż takie same postanowienia znajdują się w statutach dawno zarejestrowanych — jesteśmy tego przekonania, iż zarzuty te prawnie niczem usprawiedliwić się nie dadzą.

W myśl ustawy z 9. kwietnia 1873 Nr. 70 d. u. p. i w myśl statutów zastępuje Dyrekcya stowarzyszenie sądownie i pozasądownie; ona jest prawną reprezentantką stowarzyszenia na zewnątrz, a wszyscy inni funkcyonaryusze Towarzystwa działają tylko jako jej zastępcy, których legitymacya uskutecznia się według §. 5. stat.

Ustęp 7. §. 5. ustawy z 9. kwietnia 1873 nie odnosi się zaś zupełnie do urzędników według §. 34 lit. a) statutów przez Dyrekcyę za przyzwoleniem Rady zawiadowczej przyjmowanych, albowiem ci urzędnicy nie mogą ani podpisywać za Towarzystwo ani go zastępować; a na stosunek prawny Towarzystwa nie ma to żadnego wpływu, czy dyrektor sam będzie odpisywał na korespondencye i zestawiał potrzebne rachunki, lub też czy to będzie uskuteczniał płatny urzędnik, a dyrekcya tylko podpisywać. Ci urzędnicy będą tylko (że się tak wyrazimy) mechanicznymi czynnikami, które na stosunki prawne Towarzystwa żadnego wpływu mieć nie mogą. Sposób ich przyjmowania i legitymacyi nie ma zatem przy protokołowaniu firmy Towarzystwa żadnego znaczenia tak samo, jak przy protokołowaniu firmy kupca lub spółki handlowej nie będzie żaden Sąd wchodził w sprawę przyjmowania subjektów, urzędników niefirmujących lub pisarzy dziennych.

Zupełnie niesłusznie też odmówiono prośbie o zaprotokołowanie firmy z tego powodu, że w statutach Towarzystwa zawarte jest postanowienie przyjmowania wkładek oszczędności.

Nie potrzeba na to żadnego dowodu, iż towarzystwo zaliczkowe, jak każda osoba prywatna, może zaciągać pożyczki od członków i nieczłonków w celu zebrania potrzebnych funduszów, zaciąganie pożyczek jest dla tych towarzystw w pierwszych czasach ich bytu nawet rzeczą nieodzowną. Z drugiej strony przyjmowanie wkładek oszczędności jest ze stanowiska prawnego niczem innem, jak zaciąganiem w tej formie pożyczek (§§. 983 i 959 ust. cyw.), a więc i dla towarzystw musi być ten dogodny sposób pożyczania pieniędzy przystępny, podobnie jak im wolno zaciągać pożyczki na weksle, zapisy długu i t. p. Przyjmowanie wkładek oszczędności przy towarzystwach zaliczkowych nie sprzeciwia się tedy ich istocie, ponieważ jest tylko specyalną formą pożyczania pieniędzy w imieniu i na rachunek wszystkich stowarzyszonych dla uzyskania funduszu na udzielanie kredytu (§. 1 ustawy z 9 kwietnia 1873 Nr. 70 d. u. p.).

Zapatrywanie naszo potwierdza także ustawa z d. 21 maja 1873 Nr. 87 d. u. p., stanowiąca odnośnie do towarzystw zarobkowych i gospodarczych o stemplach i bezpośrednich należytościach, która w §. 5 wyraźnie przypuszcza możność przyjmowania wkładek pieniężnych od członków i niecłonków. To zapatrywanie podzielają również pierwszorzędne powagi naukowe, jak n. p. Randa, który w „Ger. Ztg.“ z r. 1874 str. 82 trafnie wykazuje, iż towarzystwo zaliczkowe do wydawania książeczek oszczędności nie potrzebuje osobnej koncesyi w myśl §. 93 ustawy z 9 kwietnia 1873 Nr. 70 d. u. p., ponieważ takowe nie są papierami na okaziciela. Gdyby zatem towarzystwo zaliczkowe postanowiło w statucie, iż założy związkową kasę oszczędności, sąd cywilny nie może z tego powodu odmówić zarejestrowania, a sąd karny nie może odnośnych czynności uważać za czyn karygodny.

Tę samą myśl wypowiadają także motywa rządowe do ustawy o towarzystwach zarobkowych i gospodarczych z r. 1873 w T. II. str. 1398.

Zresztą orzeczenie o kwestyi, czy towarzystwo zaliczkowe przekracza lub nie zakres swego działania nie należy nawet według wyraźnego brzmienia §. 95 ustawy z 9 kwietnia 1873 Nr. 70 d. u. p. do kompetencyi sędziego cywilnego, lecz do władzy administracyjnej; sędzia cywilny zaś na to jedynie ma baczyć, czy pewne stowarzyszenie ma wszelkie ustawą wymagane cechy towarzystw zarobkowych i gospodarczych, o czem poucza go przedłożony statut. Gdy zatem stowarzyszenie, które ma wszystkie cechy towarzystw zarobkowych i gospodarczych, postanawia w swoich statutach, iż czynności swe rozciągnie także na przyjmowanie wkładek oszczędności, to sędzia cywilny mimo to ma stosować do niego ustawę z 9 kwietnia 1873, a mianowicie nie może odmówić wpisania do rejestru towarzystw, a nawet winien je zniewolić do odnośnego zgłoszenia według §. 87 tej ustawy i §. 3 rozp. wyk. z dnia 14 maja 1873 Nr. 71 d. u. p.

Nadto motywa rządowe do ustawy o towarzystwach zarobkowych i gospodarczych z r. 1873 wypowiadają wyraźnie w T. II. str. 1403: „Dagegen thut es dem Wesen der Genossenschaft keinen Eintrag, wenn dieselbe solche Unternehmungen betreibt, wozu eine besondere staatliche Bewilligung (Concession) erforderlich ist.“ Powyższy ustęp z motywów rządowych wskazuje nam ducha ustawy; w Austryi bowiem zastały towarzystwa zarobkowe i gospodarcze w chwili swego pojawienia się ustawę o stowarzyszeniach z dnia 26 listopada 1852 Nr. 253 d. u. p., która należąc więcej do prawa publicznego

Rachunki spółek zaliczkowych za miesiąc wrzesień 1877.

Stan bierny

Tow. zaliczkowe w	Udziały z końcem miesiąca zł.	ct	Fundusz rezerwowy z końcem miesiąca zł.	ct	Wkładki oszczędności: Stan na początku miesiąca zł.	ct	Wkładki oszczędności: Włożono w ciągu miesiąca zł.	ct	Wkładki oszczędności: Wyjęto w ciągu miesiąca zł.	ct	Wkładki oszczędności: Stan z końcem miesiąca zł.	ct	Pożyczki zaciągnięte: Stan na początku miesiąca zł.	ct	Pożyczki zaciągnięte: Zaciągnięte w ciągu miesiąca zł.	ct	Pożyczki zaciągnięte: Spłacone w ciągu miesiąca zł.	ct	Pożyczki zaciągnięte: Stan z końcem miesiąca zł.	ct	Odsetki z końcem miesiąca zł.	ct	Reszta pozycyi stanu biernego z końcem miesiąca zł.	ct
Białej	11.454	74	1.005	—	32.132	68	313	15	456	17	31.989	36	9.100	—	—	—	300	—	8.800	—	3.132	69	21	88
Birczy	2.050	9	274	—	4.487	38	333	33	160	—	4.660	71	6.185	—	—	—	—	—	6.185	—	1.328	64	—	—
Bóbrce	2.055	34	586	93	3.166	28	1.117	90	171	6	4.113	12	8.918	33	5.750	-	5.568	33	9.100	—	—	—	—	—
Brzesku	32.555	5	831	29	47.922	90	4.904	90	2.831	7	49.996	73	663	—	—	—	—	—	666	—	8.429	88	1.209	26
Busku	9.705	80	1.174	18	753	99	20	—	12	76	761	23	10.978	—	—	—	163	—	10.815	—	2.039	41	1	—
Dąbrowie	23.110	65	5.849	95	—	—	—	—	—	—	—	—	96.291	49	2.100	32	1.863	28	96.258	53	7.955	38	3.884	49
Delatynie	8.515	39	441	57	2.312	94	1.609	6	—	—	3.922	—	11.000	—	—	—	1.500	—	9.500	—	2.591	41	125	60
Drohobyczu	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Glinianach	3.971	20	491	80	7.077	—	262	50	168	35	7.171	15	7.440	—	—	—	80	—	7.360	—	1.789	59	60	4
Gorlicach	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kałuszu	2.416	79	151	91	9	—	—	—	—	—	9	—	8.000	—	2.000	—	—	—	10.000	—	1.003	52	36	11
Kołomyi	3.791	28	267	—	3.272	77	299	—	240	—	3.321	77	5.800	—	—	—	—	—	5.800	—	968	11	114	78
Komarnie	1.940	—	153	—	4.734	95	117	—	100	70	4.751	25	5.000	—	—	—	—	—	5.000	—	1.218	39	1	4
Lwowie (Tow. zal.)	93.757	1	8.133	52	154476	21	46.151	37	44.921	46	155706	12	74.278	55	17.212	91	17.889	55	73.601	91	18.352	22	23	41
Mielcu	6.356	33	675	24	14.452	37	2.264	—	943	95	15.772	42	5.400	—	700	—	1.400	—	4.700	—	1.336	48	138	80
Mościskach	8.859	98	906	—	7.167	64	560	—	100	—	7.627	64	10.140	—	—	—	—	—	10.140	—	2.104	48	820	74
Nowym Sączu	2.556	—	65	—	750	—	655	—	605	—	800	—	5.000	—	3.500	—	—	—	8.500	—	257	11	—	—
Przemyślu (Tow. zal.)	19.207	—	1.251	68	67.781	70	1.593	—	1.437	4	67.937	66	32.600	—	4.550	—	5.100	—	32.050	—	7.425	74	2.771	30
„ (kasa zal.)	11.449	59	1.265	56	3.799	36	527	10	600	20	3.726	26	8.293	7	—	—	500	—	7.793	7	2.206	62	3.390	29
Radziechowie	2.958	—	355	—	7.057	99	154	—	462	70	6.749	29	10.700		—	—	500	—	10.200	—	912	51	59	83
Rohatynie	5.108	33	752	—	5.822	—	110	75	—	—	5.932	75	13.370	—	150	—	420	—	13.100	—	2.784	23	540	13
Rozdole	2.113	30	385	6	15	—	53	—	—	—	68	—	1.200	—	2.500	—	500	—	3.200	—	346	14	99	91
Rudkach	2.296	21	432	83	2.463	4	703	68	139	20	3.027	52	5.400	—	—	—	—	—	5.400	—	871	26	—	—
Samborze	28.551	76	2.112	61	47.328	31	864	—	513	75	47.678	56	18.611	76	4.251	—	3.202	8	19.660	68	2.952	67	367	84
Skałacie	430	10	152	—	5	50	—	—	—	—	5	50	—	—	1.000	—	—	—	1.000	—	14	73	1	50
Sniatynie	2.293	50	214	—	200	—	—	—	—	—	200	—	4.000	—	—	—	—	—	4.000	—	201	17	—	—
Sokalu	8.988	70	354	12	5.723	95	407	68	18	97	6.112	66	23.518	5	33	72	100	—	23.451	47	3.167	10	623	15
Stanisławowie	84.420	86	3.783	20	149014	24	10.299	56	15.485	92	143827	88	12.048	18	—	—	5.700	—	6.348	18	15.482	44	5.102	75
Szczércu	1.861	58	422	84	1.034	71	41	—	129	—	946	71	2.998	34	—	—	335	—	2.663	34	358	72	—	—
Tarnowie	15.307	44	4.081	56	30.901	42	2.105	10	1.760	—	31.246	52	19.525	—	—	—	390	—	19.135	—	917	61	286	8
Tłumaczu	7.090	70	1.011	76	15.164	68	322	—	75	—	15.411	68	4.700	—	—	—	750	—	3.950	—	1.838	38	665	39
Toporowie	7.965	50	1.243	75	7.865	97	89	18	518	36	7.427	79	—	—	—	—	—	—	—	—	1.068	60	1.323	56
Tyśmienicy	20.416	39	1.894	31	6.171	54	1.654	50	87	14	7.738	90	36.295	83	—	—	2.750	—	33.545	83	4.940	20	—	—
Wykotach	1.386	33	100	69	2.628	50	111	10	107	—	2.632	60	5.800	—	450	—	450	—	5.800	—	305	76	47	—
Złoczowie	2.656	32	296	—	2.995	25	318	—	445	—	2.868	25	4.040	—	—	—	—	—	4.040	—	1.269	75	—	35

Stan czynny

Tow. zaliczkowe w	Pożyczki udzielone: Stan na początku miesiąca zł.	ct	Pożyczki udzielone: Spłacono w ciągu miesiąca zł.	ct	Pożyczki udzielone: Udzielono w ciągu miesiąca zł.	ct	Pożyczki udzielone: Stan z końcem miesiąca zł.	ct	Koszta założ. ruchomości i adm. z końcem miesiąca zł.	ct	Reszta pozycyi stanu czynnego z końcem miesiąca zł.	ct	Gotówka z końcem miesiąca zł.	ct.
Białej	51.356	30	5.468	50	5.563	—	51.450	80	1.998	97	2.211	57	756	32
Birczy	12.875	58	932	23	1.245	—	13.188	35	806	7	344	18	159	84
Bóbrce	13.274	67	760	74	1.163	60	13.677	53	129	60	972	35	1.075	91
Brzesku	87.563	63	7.204	92	10.013	—	90.371	71	962	12	1.845	—	509	37
Busku	23.167	88	671	48	250	—	22.746	40	1.502	47	57	35	190	40
Dąbrowie	126.325	95	2.754	49	6.110	—	129.681	46	1.363	74	5.012	20	1.271	60
Delatynie	22.282	41	974	46	1.126	—	22.433	95	1.311	21	1.310	14	40	65
Drohobyczu	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Glinianach	19.381	15	1.037	79	1.642	—	19.985	36	752	52	56	36	49	54
Gorlicach	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kałuszu	10.739	73	177	39	1.850	—	12.412	34	562	63	65	10	577	26
Kołomyi	12.588	41	2.751	4	2.713	—	12.550	37	460	64	1.023	6	228	87
Komarnie	12.369	70	1.561	9	1.870	—	12.705	61	267	63	4	61	85	83
Lwowie (Tow. zal.)	338.691	3	64.350	88	64.230	20	338.570	35	7.248	51	1.044	60	2.710	73
Mielcu	26.141	33	2.348	53	3.172	—	26.964	80	236	50	77	31	1.700	66
Mościskach	27.219	86	4.404	7	4.114	—	26.929	79	92	91	875	1	456	65
Nowym Sączu	7.312	—	3.889	—	7.748	—	11.711	—	196	68	400	—	410	43
Przemyślu (Tow. zal.)	123.074	66	33.143	59	35.715	—	125.646	7	694	97	3.479	3	823	31
„ (kasa zal.)	28.402	—	1.604	—	1.577	—	28.375	—	602	16	451	5	403	9
Radziechowie	21.046	87	1.493	11	650	—	20.203	76	474	42	—	—	556	45
Rohatynie	26 058	90	2.789	68	2.580	—	25.849	22	1.049	84	635	25	683	13
Rozdole	3.230	60	272	84	875	—	3.832	76	611	48	134	72	1.624	—
Rudkach	10.784	5	890	91	1.660	—	11.553	24	368	70	3	20	102	68
Samborze	89.986	51	14.917	89	17.247	85	92.316	47	606	41	7.130	1	1.271	23
Skałacie	50	—	8	34	995	—	1.036	66	336	45	112	49	118	23
Sniatynie	5.682	4	380	7	555	—	6.237	4	283	96	—	—	7	60
Sokalu	39.384	79	455	89	797	—	39.725	95	1.373	36	1.402	92	194	98
Stanisławowie	245.289	17	50.328	50	49.868	95	245.748	72	3.355	15	6.858	30	2.963	14
Szczércu	5.816	83	228	—	38	—	5.626	83	76	97	429	92	119	47
Tarnowie	67.223	23	4.497	40	5.263	—	67.988	83	2.076	9	508	59	400	70
Tłumaczu	28.388	77	1.477	48	1.250	—	28.161	29	632	34	589	31	584	97
Toporowie	17.237	92	887	95	527	80	16.877	77	615	12	1.533	67	2	14
Tyśmienicy	67.830	17	2.290	—	1.478	—	67.018	17	1.374	97	—	—	142	49
Wykotach	10.087	84	323	41	325	—	10.089	43	71	88	—	—	111	7
Złoczowie	10.279	26	850	16	780	—	10.209	10	765	7	99	20	57	30

aniżeli prywatnego, określała głównie warunki policyjne, pod jakimi towarzystwa powstawać i istnieć mogły; postanowienia zaś rzeczonej ustawy, odnoszące się do stosunków prywatnych stowarzyszeń, były nader skąpe. Dlatego ustawa, określająca stanowczo stanowisko towarzystw zarobkowych i gospodarczych w obec prawa prywatnego i uwalniająca takowe od niebezpiecznej dla ich rozwoju opieki policyjnej, stała się nieodzownym legislacyjnym postulatem, którego urzeczywistnienie stanowi właśnie ustawa z dnia 9 kwietnia 1872 Nr. 70 d. u. p. Sąd więc niepowinienby tu zajmować niewłaściwego sobie stanowiska policyjnego, i oparcie się na ces. pat. z d. 26 listopada 1852, który według wyraźnego brzmienia §. 90 ustawy z dnia 9 kwietnia 1873 Nr. 79 d. u. p. nie ma wcale zastosowania do towarzystw zarobkowych i gospodarczych, jest tu zupełnie mylne.

Powyższe z brzmieniem i duchem ustawy o towarzystwach zarobkowych i gospodarczych zgodne zapatrywanie znalazło też powszechne zastosowanie w praktyce, albowiem z istniejących w Galicyi 99 towarzystw zarobkowych i gospodarczych, których statuta są dosłownie zgodne z statutem naszego Towarzystwa, spotyka, o ile wiemy, dopiero nasze Towarzystwo pierwsze odmowa zaprotokołowania z tak niesłusznych powodów — odmowa tem dotkliwsza, iż zwłoka w ukonstytuowaniu się nowo zawiązanego Towarzystwa może bardzo łatwo w obec znanego powszechnie usposobienia apatycznego ludności na prowincyi zniszczyć w samym zarodku z wielkim mozołem stworzoną instytucyę.

Poruszyliśmy tę sprawę w „Związku“ dla tego, że po raz pierwszy spotyka się u nas Towarzystwo, zawiązane na podstawie uznanych i powszechnie przyjętych statutów z takiemi trudnościami, a powtóre że kwestya przyjmowania wkładek oszczędności jest dla stowarzyszeń zasadniczą i zasługuje na to, aby ją i w szerszych kołach z prawnego stanowiska rozstrzygnięto.

W myśl powyższych uwag wnieśliśmy rekurs do Sądu wyższego i oczekujemy pomyślnego rozwiązania tej dla miasteczka naszego i okolicy tak ważnej sprawy.

Obce kapitały na dłuższy termin.

Czytelnikom „Związku“ znany jest system rolniczych „kas“ zaliczkowych, rozszerzonych w nadreńskich niemieckich prowincyach przez Raiffeisena, a który usiłowano i do nas przemycić przez prof. Marcheta. Polemika, jaka się toczy od dłuższego czasu między Schultzem z Delitsch, patronem i twórcą niemieckich stow. zaliczkowych, a zwolennikami systemu Raiffeisena, ma tę dodatnią stronę, iż zwraca uwagę kół interesowanych na sposoby zastosowania systemu Schultzego do potrzeb kredytu rolników, kasy Raiffeisena bowiem głównie dla nich są przeznaczone. Że zaś i dla nas ważną bardzo jest kwestya, w jaki sposób kredyt tow. zaliczkowych uczynić przystępnym rolnikom, zwrócimy więc dzisiaj uwagę czytelników naszych na ważny bardzo w téj mierze ustęp ostatniej w tym przedmiocie broszury Schultzego.

Broszura ta pod tytułem „Den Raiffeisen'schen Darlehenskassen zur Verständigung“ wyszła świeżo jako uzupełniony dodatkami przedruk z organu niemieckich stowarzyszeń „Blätter für Genossenschaftswesen“. Schultze zaznacza w niej przedewszystkiem, iż w kasach Raiffeisena objawia się ostatnimi czasy zwrot ku zasadom Schultzego głównie w tem, że poczynają one zaprowadzać u siebie udziały członków a zatem i dywidendę, czego dotychczas w kasach tych nie znano. Podniosłszy ważne powody przemawiające za powszechnem przyjęciem systemu udziałów, przechodzi następnie Schultze do bardzo ważnej kwestyi t e r m i n u s p ł a t y p o ż y c z e k u d z i e l a n y c h r o l n i k o m. W systemie Raiffeisena panuje pod tym względem dziwna niekonsekwencya. W książce swej „Die Darlehenscassenvereine“ dowodzi słusznie, iż dla wydobycia rolników z fatalnych stosunków kredytowych, należy koniecznie oznaczać dłuższe termina spłaty, na 5 do 10 lat — po czem jednak zaraz dodaje, iż z powodu trudności, jaką mają stowarzyszenia w uzyskaniu na tak długi termin obcych kapitałów, pożyczanych zazwyczaj na 3 miesięczne wypowiedzenie, musi sobie stowarzyszenie w obec dłużnika swego zatrzedz możność wypowiedzenia c a ł e g o kapitału w terminie czterotygodniowym. Nie trudno było Schultzemu wykazać niekonsekwencyą tego postępowania, i niebezpieczeństwa, z jakiemi ono połączone dla tych, którzy mają w „kasach“ Raiffeisena znaleść pomoc. Wzywa więc stanowczo do wyrzucenia ze skryptów dłużnych tej niebezpiecznej klauzuli, a natomiast do wyszukania sposobów, za pomocą których możnaby uzyskać o b c e k a p i t a ł y n a d ł u ż s z y t e r m i n. Jako jeden środek taki, uważa Schultze podwyższenie opłacanego procentu, przy czem, jak praktyka okazuje, można uzyskać większe kapitały na półroczne i roczne wypowiedzenie. Środek to znany — praktykowany przez różne instytucye, który jednak niezupełnie odpowiada celowi, bo i ten termin wypowiedzenia jest zbyt krótki, ażeby na podstawie tak uzyskanych kapitałów można rozdawać pożyczki płatne w kilku latach.

Innego sposobu uchwyciło się wielkie towarzystwo zaliczkowe w Hersfeld, liczące 3360 członków, przeważnie rolników wsi okolicznych. Udziela ono podobnie jak kasy Raiffeisena, pożyczek na dłuższe termina a to przez prolongaty za niewielką spłatą. Własny kapitał wynosi 318.016 pruskich marek — obcy zaś 811.108 mk. pożyczonych na 6-miesieczne wypowiedzenie, a 65.620

mk. bez wypowiedzenia za stałą roczną spłatę w wysokości 10%, a zatem na 10 lat. W jaki sposób kapitał ten uzyskano?

„Skoro z wrostem liczby członków ze wsi — pisze Schultze—wystąpiły żądania dłuższych terminów spłaty, uzyskano najprzód przez podwyższenie opłacanych procentów z 4% na 4 1/2 % sześciomiesięczne wypowiedzenie, następnie zaś, w porozumieniu z patronatem zrobiono próbę, czyby nie można, dając 5% uzyskać od wierzycieli zrzeczenia się prawa wypowiedzenia, za roczną ratalną spłatą w wysokości 10%. Próba ta tak dalece się powiodła, iż w następnych latach musiano wysokość tych wkładek ograniczyć do 10.000 talarów, a przy wielkim napływie dalszym postanowić, iż tylko od członków pożyczki te będą przyjmowane. W dalszym rozwoju stowarzyszenia wzrosła ta kwota do wysokości 65.620 mk., a w razie potrzeby zawsze podwyższoną być może. I nie trudno by było największą część obcych kapitałów w ten sposób uzyskać, a mianowicie przez dopuszczenie nieczłonków, gdyby nie wchodził tu w grę wysoki procent.“

Ale nie tylko wyższe oprocentowanie zachęca do tego rodzaju lokacyi — dalszą przyczyną jest łatwość zbytu tych skryptów dłużnych, które na miejscu zawsze znajdują kupca, a zatem, obok regularnej ratalnej spłaty dziesiątej części kapitału, możność zrealizowania całego kapitału w każdej chwili. Do skryptów załączone są drukowane warunki, tudzież arkusz kuponowy do spłaty procentów. Forma skryptu dłużnego jest następująca:

(Stempel) Serja . . . .
Numer . . . .

Stronnica księgi kasowej . . . .

N. N. wypożyczył stowarzyszeniu . . . . w gotówce sumę . . . . której spłata i oprocentowanie następuje według zamieszczonych obok warunków, których stowarzyszenie ściśle przestrzegać się obowiązuje, w przeciwnym bowiem razie NN. będzie miał prawo żądać od stowarzyszenia bezzwłocznego zwrotu całego kapitału z odsetkami.

W X . . . . dnia . . . . Firma

Warunki opiewają jak następuje:

Warunki spłaty i oprocentowania pożyczki 5-procentowej, zaciągniętej w myśl uchwały walnego zgromadzenia z dnia . . . . . w kwocie . . . .

1. Stowarzyszenie . . . . przyjmuje w swej kasie na wymienioną wyżej pożyczkę sumy tylko w okrągłych kwotach (50 i 100 marek) pod następującymi warunkami, które mają być dołączone do wręczonych wierzycielom skryptów dłużnych, i są dla obu stron obowiązujące.

2. Spłata pożyczki następuje przez coroczną amortyzacyę 10%. W tym celu tworzy się dla kwot wpływających w każdym roku osobną seryę, do której zalicza się według numerów porządkowych wystawione na te kwoty skrypta dłużne, a z nich wylosowuje się z końcem każdego roku dziesiątą część w ten sposób, iż po upływie dziesiątego roku od pierwszego wylosowania, wszystkie mają być spłacone.

W razie gdyby suma należących do jednej seryi skryptów dłużnych nie uczyniła przynajmniej kwoty 5000 mk. wolno stowarzyszeniu zamiast losowania, na każdą seryę spłacić co roku 10%, i właścicieli skryptów o tem zawiadomić.

Póki stowarzyszenie wypełnia wszelkie wymienione tu zobowiązania co do spłaty i oprocentowania, właściciele skryptów nie mają prawa wypowiedzenia kapitału. Stowarzyszenie jednak jest uprawnioném uskuteczniać spłaty po nad 10-procentową amortyzacyę tak przez wylosowanie większej liczby skryptów, jako też i za pomocą 6-miesięcznego wypowiedzenia poszczególnych kwot.

3. Procenta będą wypłacane po 5% za rok w półrocznych terminach, w kasie stowarzyszenia, a w tym celu będą do skryptów dłużnych dodane osobno drukowane arkusze kuponowe, z których przy odbieraniu procentu mają być zawsze zwrócone kupony za bieżące półrocze.

4. Odstąpienie wierzytelności ubezpieczonej skryptem dłużnym na rzecz osób trzecich, uskutecznia się w biurze stowarzyszenia pisemnie na skrypcie dłużnym za uwiadomieniem Dyrekcyi, i ma być przez Dyrekcyę w księgach zapisane.

Asygnowanie wypłaty procentu osobom trzecim, uskutecznia właściciel przez własnoręcznie podpisany zapisek na odwrotnej stronie płatnego kuponu.

5. Spłata tak wypożyczonych kapitałów jak i procentów następuje do rąk osoby, na którą dokument jest wystawiony, albo też w sposób właściwy odstąpiony, i tylko za zwrotem dotyczącego skryptu dłużnego, a względnie kuponu.

W razie zgubienia dokumentu, mają wierzyciele bezzwłocznie zawiadomić o tem stowarzyszenie, ażeby dokument przy prezentowaniu mógł być zatrzymanym, a w razie potrzeby wdrożonem postępowanie amortyzacyjne, stowarzyszenie bowiem nie jest odpowiedzialnem za omyłkę przy sprawdzaniu legitymacyj.

Amortyzacya zgubionych dokumentów następuje w sposób dla prywatnych dokumentów tego rodzaju ustawami przepisany, z ogłoszeniem w pismach przez statut stowarzyszenia do umieszczania ogłoszeń takich przeznaczonych.

X . . . . dnia . . . . (Firma).

Schultze zaleca ten system szczególniej kasom na zasadach Raiffeisena opartym, jako umożliwiający udzielanie pożyczek członkom na dłuższy termin, co dla włościan bardzo jest pożądanem. Zaś co do stowarzyszeń zaliczkowych na zasadach Schultzego opartych, to tegoroczny zjazd Związku stowarzyszeń niemieckich zalecał im wprawdzie uzyskanie dłuższych terminów wypowie-

dzenia zaciągniętych pożyczek przez podwyższenie procentu, ale co do pożyczek amortyzacyjnych, na wzór stow. w Hersfeld, wstrzymał się jeszcze z zaleceniem z powodu, że nie ma tak nagłej potrzeby tego środka, jak w kasach Raiffeisena. Zresztą chciano zbierać dalsze doświadczenia, a po części także podniesiono obawę, ażeby postępowanie to nie zwróciło stawarzyszeń więcej niż potrzeba do kredytu realnego.

Co do naszych stosunków — w obec faktu iż stowarzyszenia nasze szczególniej w mniejszych miasteczkach coraz więcej liczą członków pomiędzy mniejszymi gospodarzami wiejskimi, sądzimy iż potrzeba szukania kapitałów na dłuższy termin jest u nas nagląca. I dla tego—nie wypowiadając na razie naszego zdania o środku użytym w Hersfeld i o możności i sposobie zastosowania go u nas, poddajemy tę sprawę pod dyskusyę osób i kół zajmujących się sprawą stowarzyszeń.

Stowarzyszenia niemieckie w r. 1876.

Schultze-Delitzsch, patron niemieckich Spółek pożyczkowych, ogłosił sprawozdanie roczne za r. 1876. W przedsłowiu powiada p. Schultze z Delitzsch, że rok 1876 jest czwartym rokiem ciężkiej krizis ekonomicznej w Niemczech, czem się usprawiedliwia upadek pewnej liczby Spółek, które nie mogły się ostać, ponieważ od początku zastoju ekonomicznego, narażone na znaczne straty, przez trzy lata walcząc z przeciwnościami, musiały wreszcie uledz zbyt dotkliwym stratom.

Spółki spożywcze upadły przeważnie z winy dysponentów handli, którzy nieuczciwością przyprawili instytucye te o ruinę; Zarządom i Radom nadzorczym zaleca przeto Schultze z Delitsch jak najściślejszą kontrolę.

Mimo tak dotkliwy zastój w handlu i przemyśle— powiada patron Spółek niemieckich — małą jest stosunkowo liczba Spółek upadłych, bo najwięcej 60 do 80 ich być może, a jak drobną ta liczba w stosunku do upadłych innych przedsiębiorstw i instytucyi handlowych! — Liczbę wszystkich spółek, opartych na zasadzie samopomocy w Niemczech i niemieckich częściach Austryi*) podaje Schultze na 4,800, z około 1.400,000 członkami. Liczby te nie są dokładne—powiada Schultze— ponieważ nie wszystkie stowarzyszenia nadsyłają sprawozdania roczne, ale liczby te są jednak w przypuszczeniu nie przesadzone, bo wzięte przecięciowo a zebrane z ogłoszeń publicznych. W r. 1875 było 4.575 Spółek. W ogólnéj części sprawozdania zaznacza Schultze z Delitzsch, że zwłaszcza w Prusach Zachodnich i w W. Ks. Poznańskiém rozszerzają się Spółki, do których zakładania — zdaniem patronatu niemieckich spółek — w czasach nowszych gorliwie biorą się Polacy.

*) Wliczone tu są Spółki w Prusach, dalej Spółki czeskie, morawskie i t. p. w Austryi.

Statystyczna część wykazuje czynności 4.686 stowarzyszeń, między któremi jest:

1) Spółek pożyczkowych	2830
2) Spółek produkcyjnych, surowcowych, magazynowych itp.	743
3) Spółek spożywczych	1049
4) Spółek budowlanych	64
razem . .	4686

Ze znanych niemieckiemu patronowi 2830 Spółek pożyczkowych przypada, na: prowincyą brandenburską 161, na Szląsk pruski 232, na Prusy Zachodnie i Wschodnie 130, na prowincyą saską 226, na Nadreńskie 216, na Księztwo Poznańskie wraz z polskiemi 84, na Pomeranią 102, na Królestwo saskie 160, na Bawaryą 109, na Wyrtembergią 105, na Badenią 101, na Czechy 463, na Morawią 307, na dolną Austryą 133, na górną Austryą 16, na Szląsk austr. 32, a reszta na innne kraje państwa niemieckiego i przedlitawskiej części monarchii austryacko-węgierskiej (z wykluczeniem Galicyi). Zaledwie od dwóch trzecich części Spółek pożyczkowych posiada patronat niemiecki szczegółowe sprawozdania.

(Dok. nast.)

Ruch stowarzyszeń.

Stanisławów. Oddział zastawniczy stanisławowskiego banku zaliczkowego, zamknął rachunek wrześniowy następującemi cyframi: Stan pożyczek zaciągniętych (z początkiem miesiąca) 17.004 zł.; w ciągu miesiąca dopożyczono 500 złr.; stan z końcem miesiąca 17.504 złr.; saldo odsetek 1.192 złr. 88 ct.; reszta stanu biernego 587 złr. 17 ct. W stanie czynnym: stan pożyczek udzielonych na początku miesiąca 18.171 złr.; spłacono 5.394 złr.; udzielono 5.366 złr ; stan z końcem miesiąca 18.143 złr.; gotówka kasy 869 złr. 48 ct.; roszta pozycyj 271 złr. 57 ct.; suma tak w stanie czynnym jak biernym 19.284 złr. 5 ct.

Sejmik poznańskiego Związku spółek zarobkowych i gospodarczych odbędzie się w Inowrocławiu w dniach 25go i 26go b. m. *(Ruch)*.

Wydział Związku stow. zarobk. i gosp. we Lwowie odbył posiedzenie dnia 3go b. m. pod przewodnictwem wiceprezesa p. Żabickiego. Obecni pp. dr. Goldman, Pajączkowski, Romanowicz, Ross i dr. Skałkowski. Obradowano nad sprawą jednego ze stowarzyszeń, które z powodu wewnętrznych rozterek zażądało wysłania delegata, co też uchwalono. Przyjęto do wiadomości poczynienie kroków, celem zawiązania nowych stowarzyszeń. Wydział krajowy zwraca petycye w sprawie subwencyi dla Związku, tudzież zasilenia stowarzyszeń funduszami krajowemi, jako przez Sejm nie załatwione. W pierwszej sprawie uchwalono ponowną do Wydziału krajowego prośbę — w drugiej postanowiono przyspieszyć rokowania z gal. kasą oszczędności o utworzenie koła żyrowego.

Wydawca i odpowiedzialny redaktor: **Tadeusz Romanowicz.** Z I. Związkowej Drukarni we Lwowie, Hotel Żorża.